

**MAKSIM CARA SAJRONE ANIMASI HUMOR CAK IKIN CULOBOYO
(TINTINGN PRAGMATIK)**

OKVIA AYU HARI PUTRI

S-1 Jurusan Pendhidhikan Basa lan Sastra Daerah, Fakultas Basa lan Seni, Uiversitas Negeri Surabaya
okviaayu371@gmail.com

Dr. Surana, S.S., M.Hum

Dhosen Jurusan Pendhidhikan Basa lan Sastra Daerah, Fakultas Basa lan Seni, Uiversitas Negeri Surabaya

ABSTRAK

Maksim cara sajrone *animasi* humor Cak Ikin Culoboyo mujudake salah sawijine wujud basa saka aspek prinsip kerjasama kang digunakake ing pacaturane para paraga dhagelan *animasi* Cak Ikin Culoboyo. Dhasar panliten iki yaiku ngenani tuturan kang ana sajrone pacaturan anatarane para paraga *animasi* Cak Ikin Culoboyo. Ancas panliten iki yaiku ngandharake wujud basa aspek maksim cara lan panyimpangane kang ana sajrone *vidheo animasi* humor Cak Ikin Culoboyo ing medhia sosial *youtube*. Paedah teoristis panliten iki yaiku bisa migunani tumrap panyengkuyung kang ngrembakake ilmu pragmatik mligine bab wujud basa asprek maksim cara lan panyimpangane sajrone *animasi* humor Cak Ikin Culoboyo. Paedah praktise supaya bisa menehi sumbangsih tumrap pasionaon basa mligine ilmu pragmatik.

Panliten iki nggunakake tintingan pragmatik. Teori kang digunakake yaiku teori prinsip kerjasama kang diandharake dening Grice. Panliten iki mujudake panliten dheskriptif kualitatif. Subjek kang diteliti yaiku pacaturan kang ana ing *vidheo animasi* humor Cak Ikin Culoboyo. Dene objek kang diteliti yaiku dhata kang ngandhut aspek maksim cara lan panyimpangane sajrone *vidheo animasi* humor Cak Ikin Culoboyo ing medhia sosial *youtube*. Teknik kang digunakake sajrone proses pangumpulake dhata yaiku teknik simak lan teknik catet. Dhata kang wis diklumpukake banjur dianalisis kanthi nggunakake metodhe dheskriptif kualitatif lumantar transkrip dhata lan klasifikasi dhata.

Asil saka panliten iki nuduhake rong dudutan. Kapisan, wujud basa aspek maksim cara sajrone *vidheo animasi* humor Cak Ikin Culoboyo ing aplikasi *youtube* kang dilandhesi karo rong jinis tujuwan tutur, yaiku (1) tindak asertif (awujud tuturan: ngandharake lan nuduhake), (2) tindak dhirektif (awujud tuturan: ngarahake, pamit, nyasmitani, lan nuturi). Kapindhone, yaiku wujud panyimpangan basa aspek maksim cara sajrone *animasi* humor Cak Ikin Culoboyo kang dilandhesi karo telung jinis tujuwan tutur, yaiku (1) tindak asertif (awujud tuturan: sambat/*complaining*, nuduhake, negesake, ngira-ira/*predhiktif* lan ngandharake), (2) tindak dhirektif (awujud tuturan: ngarahake lan nyasmitani), (3) tindak ekspresif (awujud tuturan: mbanyol, nyemoni, atur bela sungkawa, ngluputake, umuk/*boasting*, nampik lan atur puji).

Tembung wigati: maksim cara, *animasi* humor Cak Ikin Culoboyo, asertif, dhirektif, ekspresif.

BAB I

PURWAKA

Isine bab I iki ngenani (1) lelandhesane panliten, (2) underane panliten, (3) ancane panliten, (4) paedahe panliten, (5) watesane panliten, lan (6) panjlentrehane tetembungan. Luwih jangkepe diandharake ing ngisor iki.

LELANDHESANE PANLITEN

Cecaturan mujudake sawijining pakaryan kang ditindakake dening manungsa ing padinan. Anane cecaturan kasebut digunakake saprelu menehi kawruh antarane manungsa siji lan liyane. Mula bisa ditegesi yen cecaturan minangka pakaryan kang asipat wigati sajrone panguripane

manungsa. Nalika nindakake cecaturan, dibutuhake saora-orane rong pawongan kang diarani panutur lan mitra tutur. Kalorone nduweni jejibahan kayata panutur menehi kawruh banjur mitra tutur nampa kawruh saka panutur, lan bisa uga sawalike. Cecaturan kang ditindakake dening panutur lan mitra tutur kasebut disengkuyung dening basa minangka piranti cecaturan. Saliyane iku supaya kagiyatan cecaturan lumaku gancar, panutur lan mitra tutur kudu paham lan patuh marang anane basa uga maksim kerjasama kang digunakake nalika cecaturan.

Basa mujudake piranti kanggo nindakake *komunikasi* ing masyarakat. Basa uga kalebu piranti

komunikasi kang paling becik tinimbang piranti *komunikasi* liyane kayata kenthongan, bel, bedhug, beluk lan sapanunggalane. Bab kasebut jalaran *komunikasi* mawa basa diasilake saka salahsawijine panca driyane manungsa (tutuk lan lathi). Basa-basa kang digunakake ing saben dhaerah nduweni titikan utawa sipat kang beda-beda gumantung panganggone. Salahsiji titikane yaiku basa kuwi ngalami owah-owahan. Basa ngrembaka salaras marang pangrembakane masyarakat. Awit kaya mangkono, banjur tuwuh ragam basa. Mula saka kuwi, kita bisa nemoni anane ragam basa kang digunakake dening saperangan masyarakat, kayata ragam basa wong bakulan, para mahasiswa, dhosen, karyawan kantor, bocah-bocah nalika gegojegan, para rumaja, lan liya-liyane. Prodhuksi basa dening panutire kerep ngalami fenomena-fenomena kang narik kawigaten kanggo dijingglengi, salahsijine yaiku basa humor utawa basa dhagelan kang ana ing salahsijine *animasi* humor Cak Ikin Culoboyo.

Cak Ikin Culoboyo mujudake sawijining dhagelan kang disuguhake kanthi wujud *animasi* (*kartoon*) kang ana ing medhia sosial *youtube*. *Animasi* humor kang ngrembaka wiwit taun 2011 kasebut nampilake saperangan paraga utama kayata Cak Ikin, Mas Dafa, Culo, lan Boyo. Saliyane iku uga ana saperangan paraga panyengkuyung kang digunakake jumbuh kalawan tema *animasi* kang lagi disuguhake. *Animasi* humor Cak Ikin Culoboyo awujud vidheo cekak kanthi dhurasi wektu telu nganti limang menit. Basa kang digunakake dening para paraga sajrone *animasi* humor kasebut yaiku basa Jawa wetanan. Saliyane kanggo sarana panglipur tumrap masyarakat, *animasi* humor Cak Ikin Culoboyo uga ngandhut kritik lan pitutur marang perkara-perkara kang ana utawa *up to date* ing masyarakat. Sakabehane kritik lan pitutur kasebut disuguhake kanthi cara humor supaya ora nuwuhake salah tampa lan ora nyenggol atine sapa wae.

Panliten ngenani maksim cara sajrone *animasi* humor Cak Ikin Culoboyo katindakake jalaran anane saperangan pawadan. Kapisan, *komunikasi* verbal mujudake sawijining proses kanggo aweh kawruh kanthi cara lesan kang asring ditindakake ing padinan. Kapindhone, sawijining bab kang bisa narik kawigatene panliti jalaran bisa nliti tata carane para peserta tutur nalika ngecakake

prinsip kerjasama maksim cara sajrone pacaturan ing vidheo *animasi* humor Cak Ikin Culoboyo. Katelu, anane rasa pengin weruhe panliti bab ajeg orane saperangan topik kang diandharake dening para peserta tutur kanthi struktur sosial kang beda-beda ing vidheo *animasi* humor kasebut.

Kapapat, sawijining bab kang narik kawigaten kanggo njingglengi, (1) kepriye anggone para peserta tutur kanthi struktur sosial kang beda-beda kasebut ngecakake prinsip kerjasama maksim cara, (2) menapa para peserta tutur kasebut patuh utawa nyimpang saka maksim cara, (3) ing kahanan kang kepriye, para peserta tutur kasebut patuh utawa nyimpang saka maksim cara, (4) apa wae pawadan kang nyebabake para peserta tutur kasebut patuh utawa nyimpang saka maksim cara.

Kalima, pacaturan kang nggunakake basa Jawa ing vidheo *animasi* kasebut diteliti bab panganggone maksim cara, jinise tindak tutur lan tujuwan tuture. Kaenem, vidheo *animasi* humor Cak Ikin Culoboyo dipilih minangka objek ing panliten iki jalaran *animasi* humor kasebut minangka siji-sijine dhagelan kang disuguhake kanthi wujud *kartoon* ing medhia sosial *youtube*. Saliyane iku ing *animasi* humor kasebut uga nggunakake basa Jawa wetanan.

Pacaturan ing vidheo *animasi* humor Cak Ikin Culoboyo diteliti kanthi nggunakake tintingan Pragmatik. Pragmatik minangka cabang ilmu basa kang nyinaoni panganggone basa ing padinan kanthi kaiket konteks. Panliten iki dipunjerake ana ing teori prinsip kerjasama maksim cara kang diandharake dening Grice. Bisa diweruhi yen maksim cara kalebu salahsijine maksim kerjasama kang nduweni prinsip kudu cetha, ringkes, lan runtut nalikane nindakake pacaturan. Banjur metodhe kang dianggo ing panliten iki yaiku metodhe dheskriptif kang ateges dhata pacaturan kang laras utawa nyimpang saka paugerane prinsip kerjasama diandharake siji mbaka siji adhedhasar prinsip ing maksim cara.

Dhata sajrone panliten awujud aspek maksim cara lan panyimpangane, dene sumber dhata saka panliten iki yaiku pacaturan kang ngandhut maksim cara lan panyimpangane saka pacaturan vidheo *animasi* humor Cak Ikin Culoboyo ing *youtube* wiwit taun 2017-2019. Panliti njupuk dhata vidheo *animasi* humor kasebut jalaran ing

vidheo kasebut nggunakake basa Jawa ing jaman saiki.

UNDERANE PANLITEN

Adhedhasar jlentrehan lelandhesan panliten ing ndhuwur, mula underane panliten kang bakal diteliti yaiku:

- 1) Kepriye wujud basa aspek Maksim Cara sajrone *Animasi Humor Cak Ikin Culoboyo*?
- 2) Kepriye wujud penyimpangan basa aspek Maksim Cara sajrone *Animasi Humor Cak Ikin Culoboyo*?

TUJUWANE PANLITEN

Saka punjere panliten, bisa dirumusake tujuwan panaliten ing ngisor iki, yaiku:

- 1) Ngandharake wujud basa aspek Maksim Carasajrone *Animasi Humor Cak Ikin Culoboyo*
- 2) Ngandharake wujud penyimpangan basa aspek Maksim Maksim Cara sajrone *Animasi Humor Cak Ikin Culoboyo*

PAEDAHE PANLITEN

Paedah saka panliten iki nduweni rong peranan, yaiku paedah teoritis lan paedah praktis.

Paedah teoritis saka panliten iki yaiku panliten iki diajab muga bisa migunani tumrap panyengkuyung kang ngrembakakake ilmu pragmatik. Saliyane iku, panliten iki uga bisa migunani tumrap panliten kajian ilmu pragmatik ing wektu sabanjure.

Paedah praktise yaiku bisa menehi seserapan lan kawruh ngenani kepriye wujud-wujud lan penyimpangane basa kang ngandhut aspek maksim cara sajrone *animasi humor Cak Ikin Culoboyo*. Saliyane iku, panliten iki bisa menehi sumbangsih tumrap pasinaon basa ing perguruan tinggi lan ing bebrayan.

WATESANE PANLITEN

Panliten iki nduweni watesan-watesan kang dienggo amrih nggampangake kurang rowane kawruh anggone nliti. Supaya panliti ora ngglandrah utawa ora uwal saka konsepe panliten kang wis dadi reronce. Watese panliten iki yaiku panliten mung ngandharake tuturan basa ing pacaturan *animasi humor Cak Ikin Culoboyo*. Banjur sumber dhata panliten iki kang mung fokus

ngandharake apa wae tuturan kang dituturake dening Cak Ikin sakanca ing sajrone vidheo *animasi* kanthi watesan taun 2017 nganti 2018. Saengga panliti mung nliti basa sajrone pacaturane Cak Ikin sakanca kang ngandhut wujud lan penyimpangan maksim cara.

PANJLENTREHANE TETEEMBUNGAN

- 1) Maksim cara minangka salahsijine prinsip kerjasama kang nengenake kepriye tatacara medharake tuturan. Kang paling wigati ing maksim cara yaiku, aja nganti nyethakake samubarang kanthi samar (*ambigu*), ringkes, lan nalika caturan kudu urut manut marang tatanan basa (Prayitno, 2011:40)
- 2) Pacaturan yaiku bisa diarani komunikasi kang lagi ditindakake dening pawongan utawa kelompok kang kaperang saka rong pawongan utawa luwih, kang nduweni parembungan banjur nduweni asil ngenani pamikiran kang padha. Ngenani pacaturan ana kang kalebu pacaturan formal lan pacaturan non formal (Ibrahim, 1993:14).
- 3) Tuturan yaiku wacana kang nengenake reroceane kedadean kang dumadi ing wektu tartamu, bebarengan karo partisipan, lan kahanan tartamtu (Kridalaksana, 1982: 172).
- 4) *Youtube* mujudake dhatabase vidheo kang paling kondhang ing jagad internet, uga sawijining situs vidheo gak nyediyakake saperangan *informasi* awujud gambar kang bisa owah lan bisa dijagakake (Sianipar:2008).
- 5) Konteks minangka titikan saka bebrayan kang ana sajabane basa, banjur bisa nuwuhake makna ing tuturan utawa wacana, linguistik utawa non linguistik saka tuturan kasebut (Kridalaksana, 1982: 93).
- 6) *Animasi* yaiku gambar kang awujud rong dhimensi (2d) utawa telung dhimensi (3d) bisa owah, mawujud saka sakumpulan objek gambar kang disusun kanthi tumata salaras marang owah-owahane gambar kang wis ditemtokake. Gambar utawa objek kang dimaksud kayata gambar manungsa, kewan, utawa tulisan.
- 7) Basa Humor yaiku basa kang digunakake dening pelawak sajrone nindakake lawakan.
- 8) *Animasi humor Cak Ikin Culoboyo* mujudake sawijining dhagelan kang awujud *animasi*

kartoon kanthi nggunakake basa Jawa wetanan. Diciptakake dening Muhammad Sholikin minangka alumni mahasiswa ITS (Institut Sepuluh November Surabaya), saengga animasi iki diarani Cak Ikin. Dene tembung sabanjure yaiku Culoboyo nduweni teges yen sajrone animasi kasebut ana paraga Culo kang wujud kaya iwak sura lan paraga Boyo kang wujud kewan Baya. Kaloro paraga kasebut disuguhake kanthi wujud animasi lucu kang bisa tata jalma lan nduweni tindak tanduk kaya manungsa. Saliyane iku anane tembung Culoboyo uga nglambangake *setting* papan lan wektu kang dijupuk ana ing kutha Surabaya.

BAB II TINTINGAN KAPUSTAKAN

Andharan ing bab II iki ngenani (1) Pragmatik, (2) Maksim Kerjasama Grice, (3) Maksim Cara, lan (4) Teori ing panliten.

Pragmatik

Pragmatik minangka peranan saka ilmu basa kang nyinaoni tuturan lan maknane kanthi kaiket konteks. Pragmatik yaiku salah sawijine bidhang kajian linguistik (Purwo, 1990:2). Pamawase Levinson ngenani Pragmatik yaiku pasinaon ngenani relasi antarane basa lan konteks kang mujudake dhasar kanggo ngerteni basa, utawa bisa ditegesi yen pasinaon ngenani kabisane para panggango basa saperlu nyambungake tetembungan lan konteks-konteks kang trep (1983:27). Minangka peranan ilmu linguistik kang nyinaoni sesambungan konteks lan teges, sajrone pragmatik teges saka tuturan ora gumantung saka kawruh linguistik (tata basa) saka panutur lan mitra tutur, nanging uga konteks tuturan. Uga kawruh bab status sosial saka pawongan kang nindakake pacaturan sarta makna kang kasirat saka panutur.

Maksim-maksim Kerjasama Grice

Nalikane *komunikasi*, bakune panutur mesthi ngupaya supaya tuturane bisa runtut lan gathuk marang konteke, cetha, ringkes, kepenak ditampa lan dingerteni dening mitra tutur, uga trep karo prakara kang diomongake utawa dituturake. Mula saben-saben panutur lan mitra tutur kuwi kudu manut marang sawijine prinsip kerjasama

supaya proses komunikasi bisa lumaku kanthi lancar (Sumarta lan Widodo, 2016:13).

Prinsip kerjasama utawa *Cooperative Principle* kawiwitan ditemukake dening filosof H. Paul Grice nalika taun 1967. Prinsip kasebut awèh lelandhesan geneya manungsa bisa nindakake *komunikasi*, lelandhesan kasebut diarani maksim (Darjowidjojo, 2003:108-109). Prinsip kerjasama kasebut diwedharake dening Grice sajrone (Rusmanto, 2009:90) kaya mangkene, wenehana sumbangsih marang pacaturan kanthi maneka warna adhedhasar tujuwan saka pacaturan kang lagi katindakake.

Maksim Cara (*Maxim of Manner*)

Maksim cara (*manner*) yaiku maksim kang ngarepake para peserta tutur awèh wedharan kanthi cara langsung (Widodo lan Sumarta, 2016:16). Banjur Dardjowidjojo (2003:110) uga nambahake yen ing maksim cara, peserta tutur kudu awèh wedharan kanthi cetha lan ora kena ambigu. Maksim iki beda karo maksim-maksim liyane jalaran kang dipunjerake ing maksim cara yaiku dudu apa kang diwedharake nanging kepriye tatacarane peserta tutur kanggo medharake tuturan. Bab kasebut cundhuk marang panemu Grice sajrone (Leech;2011:154-155) kang unine "*realating not... to what I said but, rather to HOW what is said is to be said.*"

Minangka tuturan utama, Grice (sajrone Rahardi, 2005:53) uga nyebutake "*Be perspicuous*" utawa "*awakmu kudu ngomong kanthi cetha*". Tembung cetha kang dikarepake ing maksim iki yaiku cetha ing reronceane ukara saengga mujudake wedharan kang gampang dingerteni, kanthi mangkono bab kang dadi tujuwan ilokusine panutur bisa katampa dening mitratutur (Leech, 2011:155). Sabanjure Grice kanthi jangkep njlentrehake saperangan paugeran kang diandharake ing ndhuwur dadi patang paugeran kang mligi, yaiku kaya mangkenne.

- 1) adohi ora cethane ekspresi
- 2) adohi ketaksaan (ambiguitas)
- 3) wenehana lapuran kang cekak aos (adohi lapuran kang ngglambyar)
- 4) tertib lan tumata

(Wijana lan Rohmadi, 2011:45)

Sawijine pelanggaran maksim kang ditindakake dening peserta tutur yen sajrone

pacaturane sawijine tuturan ora cetha, taksa utawa ora urut. Miturut Grice (www.ucl.ac.uk/ls/studypacks/Grice-Logic.pdf)

"I expect a partner to make it clear what contribution he is making, and to execute his performance with reasonable dispatch". Aku ngarepake kanca kerjaku paham kontribusi kang dilakoni kanthi rasional.

Miturut Rahardi (2005:57), wong ngomong kanthi ora nimbang bab-bab kayata: ketaksaan, pacaturan kang ngglangbyar lan ora kanthi langsung bisa diarani ora matuhi maksim cara. Banjur miturut Wijana lan Rohmadi (2011:49) sajrone maksim cara iki sawijine panutur uga kudu nafsirake tembung-tembung kang digunakake dening mitra tutur kanthi taksa adhedhasar konteks-konteks panganggone. Kaya mangkene tuladhane maksim cara.

- 1) A : ayo cepet buka!
B : sebenatar, masih dingin
(Rahardi, 2005:57-58)

Wacana ing ndhuwur kadar cethane isih asor, amarga kurang cetha kanthi ora langsung uga menèhi pangaruh marang kadar ambiguitase. Tuturan A ora menèhi kejelasan babar pisan ngenani apa kang sebenere dijaluk dening mitra tutur B. Bisa diarani kaya mangkene amarga tuturan kang diandharake B ngemu kadar ketaksaan kang cukup dhuwur. Tuturan-tuturan kang kaya mangkene bisa diarani nglanggar prinsip kerjasama amarga ora matuhi maksim cara.

Nganggo maksim iki panutur kudu nafsirake tembung-tembung kang digunakake dening mitra tutur kanthi taksa adhedhasar konteks-konteks paganggone. Bab iki didhasari prinsip yen ketaksaan ora bakal tuwuh yen kerjasama antarane peserta tindak tutur mesthi didhasari karo pengamatan kang tumemen tumrap kriteria-kriteria pragmatik. Miturut Wijana (1996:51-52) sajrone pertuturan kang wajar, percakapan kaya tuladha ing sabanjure iki ora bakal ditemoni.

- 9) A : masak Peru ibukotanya Lima, banyak sekali.
B : bukan jumlahnya tetapi namanya..
10) A : aku ini pemain gitar solo
B : serius aku orang solo, coba hiburan aku dengan lagu-lagu daerah Solo.

Ing tuladha tuturan (9) yen konteks panganggone digatekake, tembung "Lima" kang diucapake A kang tegese jeneng ibukota, ora mungkin ditafsirake utawa diwenèhi makna "jeneng wilangan" lan ing tuladha tuturan (10), tembung "solo" kang ateges tunggal ora bakal ditafsirake karo "jeneng sawijine kutha ing Jawa Tengah", amarga sajrone pragmatik konsep ketaksaan (*ambiguity*) ora dikenal.

Adhedhasar panjlentrehan ing maksim cara, bisa dingerteni yen maksim kasebut mujudake peranan saka maksim kerjasama kang pungkasan. Sajrone maksim iki, nduweni paugeran-paugeran tartamtu kang beda saka liyane. Anane paugeran kasebut ndadekake titikan ana ing maksim iki. Kang mujudake titikan yaiku sajrone maksim cara ngewajibake saben panutur lan mitra tutur aweh wedharan kanthi cara langsung, ora ambigu, lan ora ngglangbyar, banjur uga runtut (Wijana:1996:50). Dene yen para peserta tutur ora patuh marang paugeran kang ana ing maksim iki, mula bakal nuwuhake aspek *penyimpangan* basa. Kanthi anane penyimpangan kasebut, bisa ndadekake cecaturan kasebut dadi lawakan utawa guyonan kayata ing animasi humor Cak Ikin Culoboyo.

Teori ing Panliten

Konsep teori kang digunakake yaiku teori prinsip kerjasama. Dene fenoema sosial kang dirembug yaiku pacaturane para paraga animasi humor Cak Ikin Culoboyo kang ngandhut maksim cara lan panyimpangane. Kaya kang dingerteni yen Grice (sajrone Wijana, 1996:45) ngandharake sawijine pacaturan umume mbutuhake kerjasama antarane panutur lan mitra tutur supaya bisa nggayuh tujuan kang dikarepake.

Prinsip kang ngatur kerjasama antarane panutur lan mitra tutur sajrone cecaturan kuwi diarani prinsip kerjasama. Wektu nindakake prinsip kerjasama panutur lan mitratutur kudu manut marang patang makism kerjasama, yaiku maksim kuantitas (*maxim of quantity*), maksim kualitas (*maxim of quality*), maksim relevansi (*maxim of relevance*), maksim cara (*maxim of manner*) (Rahardi, 2005:57-58). Ananging sajrone panliten iki luwih dipunjerake maneh saengga teori maksim kang digunakake mung siji yaiku maksim cara (*maxim of manner*). Anggone panutur lan mitra tutur nindakake pacaturan nanging ora manut marang

patang maksim kasebut bisa njalari aspek panyimpangan saka maksim kerjasama (Widodo lan Sumarta, 2016:14).

BAB III

METODHE PANLITEN

Andharan ing bab III iki ngenani (1) ancangan panliten, (2) Sumber dhata lan dhata panliten, (3) Instrumen panliten, (4) metodhe lan tatacara nglumpukake dhata, (5) tatacara pangolahe dhata, (6) tatacara ngandharake asile panliten, lan (7) tatacara nyuguhake asile jlentrehane dhata.

ANCANGAN PANLITEN

Ancangan kang digunakake sajrone panliten iki yaiku panliten dheskriptif kualitatif. Ateges dhata-dhata kang kasil diklumpukake banjur diandharake siji mbaka siji adhedhasar prinsip kerjasama saka maksim cara. Panliten iki kagolong panliten kang adhedhasar kasunyatan kanthi nggunakake teori dhasar, modhel dhata. Tegese kang ditliti yaiku pacaturan sajrone *animasi* humor Cak Ikin Culoboyo.

Ing panliten iki kalebu panliten basa kang asipat sinkronis. Jalaran ing panliten iki mung nliti basa ing sajaman (basa ing jaman modern) tanpa ana unsur historise basa, lan ora mbandhing-bandhingake basa saka wektu saiki marang wektu kawuri.

SUMBER DHATA LAN DHATA

Sumber dhata kang dianggo ing panliten iki yaiku vidheo *animasi* humor Cak Ikin Culoboyo wiwit taun 2017 nganti 2018 kang ana ing medhia sosial *youtube*. Dene dhata sajrone panliten iki yaiku tuturan-tuturan kang ngandhut prinsip kerjasama maksim cara uga panyimpangane.

INSTRUMEN PANLITEN

Panliten iki nggunakake instrumen panliten, kayata:

- 1) Panliti yaiku wong kang nliti panliten kasebut. Panliti minangka instrumen utama amarga panliti kasebut kang mangerteni perkara kang arep digoleki.
- 2) Leptop minangka salah siji piranti kanggo nyimak lan nggarap sumber dhata kang awujud pecaturan ing *Animasi* Humor Cak Ikin Culoboyo

- 3) Piranti kanggo nulis kang digawe nulis bab-bab kang diperlokake. Piranti kanggo nulis minangka instrumen panyengkuyung.

METODHE LAN TATACARA NGLUMPUKAKE DHATA

Ing panliten iki proses pangumpule dhata nggunakake metodhe simak kanthi teknik nyatet minangka teknik sabanjure.

Tatacara kang wiwitan yaiku nyimak kanthi njingglengi sumber-sumber dhata ing vidheo *animasi* Cak Ikin Culoboyo, banjur menehi tetenger ngendi wae pacaturan kang ngandhut wujud maksim cara uga panyimpangane. Lan tatacara kang pungkasan, kang ditindakake sabanjure proses nyimak dhata-dhata kasebut yaiku nyatet lan nggolongake dhata adhedhasar sub bab perkarane

TATACARA PANGOLAHE DHATA

- 1) Nglumpukake dhata kang dibutuhake, panliten nglumpukake dhata saka nyimak pacaturane ing vidheo *youtube animasi* humor Cak Ikin Culoboyo.
- 2) Klasifikasi lan kodhifikasi dhata tujuwane yaiku milah-milah dhata.
- 3) Verifikasi dhata, panliti ing tahap iki nindakake kagiyatan verifikasi sawise proses nranskrip.
- 4) Nganalisis dhata, yaiku kagiyatan nganalisis kanggo ngasiliake sawijine dheskripsi utawa andharan saka dhata kang wis diolehi slaras karo prakara kang ana ing underan panliten.

TATACARA NGANDHARAKE ASILE PANLITEN

- 1) Bab I minangka purwakane panliten kang ngemu sub bab ing antarane yaiku landhesane panliten, punjere paliten, tujuwan panliten, paedahe panliten, wewatesane panliten uga panjlentrehe tetembungan.
- 2) Bab II minangka tintingan kapustakan kang ngemu sub bab ing antarane yaiku panliten kang saemper, lan konsep-konsep uga lelandhesan teori kang nduweni sesambungan karo panliten kang ditindakake
- 3) Bab III minangka metodhe panliten kang ngemu sub bab ing antarane ancangan panliten, sumber dhata lan dhatane panliten,

instrument panliten, metodhe lan tata cara pangumpule dhata, tata cara pangolahe dhata, tata cara ngandharake asile panliten, lan tata cara nyuguhake asile panliten

- 4) Bab IV isine ngenani andharan asile panliten ngenani maksim wujud lan penyimpangan kerjasama, wujud lan penyimpangan saka maksim carasajrone pacaturan *animasi* humor Cak Ikin Culoboyo.
- 5) Bab V minangka panutup kang isine ngenani dudutan pamrayoga saka sakabehe andharan asile panliten

TATACARA NYUGUHAKE ASILE JLENTREHANE DHATA

Tatacara kang dianggo nalika nyuguhake asil jlentrehan dhata mligine ing analisis dhata yaiku kanthi metodhe informal. Mula, anggone nyuguhake asile panliten iki yaiku kanthi analisis wujud lan penyimpangan maksim cara sajrone *animasi* humor Cak Ikin Culoboyo kang diandharake mawa tetembungan. Saliyane iku, ing panliten iki uga disuguhake pethilan-pethilan dhata pacataturan kang ana ing *animasi* humor kasebut, supaya bisa menehi gegambaran bab analisis kasebut.

BAB IV

JLENTREHAN DHATA LAN DHISKUSI ASIL PANLITEN

Isine bab IV iki diperang dadi loro, yaiku (1) andharan lan jlentrehan, (2) asile panliten. Luwih jangkepe diandharake ing ngisor iki.

Andharan lan Jlentrehan Dhata Panliten

Andharan lan jlentrehan dhata ing panliten iki ana loro, yaiku (1) wujud maksim cara sajrone *animasi* humor Cak Ikin Culoboyo, lan (2) wujud panyimpangan maksim cara sajrone *animasi* humor Cak Ikin Culoboyo. Perangan kasebut diandharake lan dijlentrehake ing ngisor iki.

Wujud Maksim Cara sajrone Animasi Humor Cak Ikin Culoboyo

Wujud basa aspek maksim cara sajrone *animasi* humor Cak Ikin Culoboyo diperang dadi loro adhedhasar tujuan tutur yaiku (1) wujud maksim cara kanthi tujuan tindak asertif, lan (2) wujud maksim cara kanthi tujuan tindak

dhirektif. Wujud maksim cara mawa lelandhesan tujuan tutur kasebut luwih jangkep diandharake ing ngisor iki.

1) Wujud Maksim Cara sajrone Animasi Humor Cak Ikin Culoboyo kanthi Tujuan Tindak Asertif

Andharan lan jlentrehan ngenani wujud maksim cara kang dilandhesi karo tindak asertif dituduhake ing pacaturan ngisor iki.

(1) Culo : “elang bondhol iku sing yakapa, Mas Dafa?”
Culo : “elang bondhol itu yang bagaimana, Mas Dafa?”

Mas Dafa : “Elang bondhol iki sirahe warna putih, awake warna coklat. Lan urip nang Kepulauan Seribu.”

Mas Dafa : “Elang Bondol itu kepalanya berwarna putih, badannya berwarna coklat. Dan hidup di Kepulauan Seribu,”

(Cak Ikin Culoboyo/Perbedaan Asian Games dan Asian Para Games 2018/7 Okt 2018)

Pacaturan dhata (1) ing ndhuwur mujudake tuturan kang laras marang prinsip kerjasama maksim cara. Bisa kaaran kanthi mangkono jalaran maksim kasebut nduweni sawijining titikan yaiku luwih munjerake marang kepiye tata carane kanggo medhar tuturan, kayata tuturan kasebut kudu cetha, lan ora nuwuhake teges kang mangro. Banjur anggone nuturake kudu runtut lan tumata. Maksim iki ngarepake para peserta tutur supaya patuh marang paugeran kasebut. Mula sajrone tuturan ing dhata (2), Culo minangka panutur menehi pitakonan, “elang bondhol iku sing yakapa, Mas Dafa?”, banjur diwangsuli dening Mas Dafa minangka mitra tutur kanthi tuturan, “Elang bondhol iki sirahe warna putih, awake warna coklat. Lan urip nang Kepulauan Seribu.” Tuturan kaya mangkono mujudake maksim cara, amarga mitra tutur menehi wangsulan kang cetha lan runtut. Saliyane iku tuturan kasebut diwedharake mawa tujuan asertif ngandharake, kabukti saka tuturane Mas Dafa ngenani titikane manuk kang dadi maskote adicara Asian Para Games wiwit saka wujud uga papan uripe.

2) Wujud Maksim Cara sajrone Animasi Humor Cak Ikin Culoboyo kanthi Tujuwan Tindak Dhirektif

Andharan lan jlentrehan ngenani wujud maksim cara kang dilandhesi karo tindak dhirektif dituduhake ing pacaturan ngisor iki.

(2) Boyo : "Nek pas ana gempa kudu yakapa ya?"

Boyo: "Kalau waktu ada gempa harus bagaimana ya?"

Culo : "awakedhewe kudu cepet-cepet mlayu metu teka omah Lek, golek tanah lapangan sing gak onok bangunan, gak onok wit, gak onok cagak listlik, ben gak keblekan bangunan utawa watu, Lek."

Culo : "kita harus cepat-cepat lari keluar dari rumah Rek, mencari tanah lapang yang tidak ada pohon, tidak ada tiang listrik, agar tidak tertimpa bangunan atau batu, Rek"

(Cak Ikin Culoboyo/Gempa Lombok/10 Agst 2018)

Pethilan dhata (2) ing ndhuwur mujudake pacaturan kang laras marang prinsip kerja sama maksim cara. Bisa diarani kaya mangkono jalaran pacaturan kang ana ing dhata kasebut nduweni saperangan prinsip kang ana ing maksim cara, yaiku cetha, runtut, ora mbuler uga ora nuwuhake teges kang mangro. Kacaritakake ing dhata (18) panutur takon marang mitra tutur kepriye carane nyelametake dhiri nalika ana gempa bumi, banjur ing kene mitra tutur awèh wangsulan "awakedhewe kudu cepet-cepet mlayu metu teka omah, Lek, golek tanah lapangan sing gak onok bangunan, gak onok wit, gak onok cagak listlik, ben gak keblekan bangunan utawa watu, Lek.". Wangsulan mitra tutur kasebut nuduhake wangsulan kang cetha lan gamblang, yen carane evakuasi dhiri saka gempa bumi yaiku kanthi metu saka omah lan nggolek tanah lapang supaya ora ketiban wit, lan material-material gedhe.

Pacaturane para bocah ing ndhuwur kagolong maksim cara, bisa kabukti nalika panutur medharake lan nyethakake samubarang kanthi cetha kaya kang kacuplik ing dhata (18). Saliyane

ngandhut maksim cara, pacaturan ing dhata kasebut uga ngemot tujuwan tutur yaiku tindak dhirektif kang wujudé tuturan ngarahake. Katitik saka mitra tutur kang awèh wedharan kanthi nerangake angka-angka kang kudu ditindakake marang panuture.

Wujud Panyimpangan Maksim Cara sajrone Animasi Humor Cak Ikin Culoboyo

Wujud panyimpangan basa aspek maksim cara sajrone animasi humor Cak Ikin Culoboyo diperang dadi telu adhedhasar tujuwan tuturé yaiku (1) wujud panyimpangan maksim cara kanthi tujuwan tindak asertif, (2) wujud panyimpangan maksim cara kanthi tujuwan tindak dhirektif, lan (3) wujud panyimpangan maksim cara kanthi tujuwan tindak ekspresif. Wujud panyimpangan maksim cara mawa lelandhesan tujuwan tutur kasebut luwih jangkep diandharake ing ngisor iki.

1) Wujud Panyimpangan Maksim Cara sajrone Animasi Humor Cak Ikin Culoboyo kanthi Tujuwan Tindak Asertif

Andharan lan jlentrehan ngenani wujud panyimpangan maksim cara kang dilandhesi karo tindak asertif dituduhake ing pacaturan ngisor iki.

(3) Culo : "yaknapa Mbah kabale?"

Culo : "Bagaimana Mbah kabarnya?"

Mbah Mukidi : "ya ngene iki, Rek, jenenge ae wong tuwek wis gak akas kayak jaman 10 November mbiyen"

Mbah Mukidi : "ya seperti ini, Rek, namanya juga sudah tua, sudah tidak lincah seperti jaman 10 November dulu"

(Cak Ikin Culoboyo/Culoboyo Kids Jaman Now VS Oldman Jaman Yesterday/20 Nov 2017)

Pethilan dhata (3) ing ndhuwur mujudake pacaturan kang nyimpang saka prinsip kerjasama maksim cara. Bisa diarani mangkono jalaran ing dhata kasebut nuduhake pacaturan kang ora ringkes lan ambigu saengga nyimpang saka paugerane maksim cara. Ing dhata (3) para peserta tutur lagi ngerembug bab kahanane Mbah Mukidi sabanjure kecelakaan. Kacaritakake Culo lan kancane lagi sambang ing omahe Mbah Mukidi, jalarankeprungu yen Mbah Mukidi bubar kecelakaan. Kanggo miwiti pacaturan, Culo mbuka

omongan kanthi nakokake pawartane Mbah Mukidi. Banjur saka pitakonan kasebut Mbah Mukidi mangsuli *"ya ngene iki, Rek, jenenge ae wong tuwek wis gak akas kayak jaman 10 november mbiyen"*.

Wangsulan saka Mbah Mukidi kasebut mujudake wangsulan kang ambigu lan ora ringkes, saengga nyimpang saka apa kang dikarepake ing maksim cara yaiku kudu medharake tuturan kanthi cetha lan ringkes. Ukara *"wis gak akas kayak jaman 10 November mbiyen"* nuduhake ukara kang ambigu, ora ringkes, lan ora nyethakake kanthi langsung makna tuturane. Saliyane iku panyimpangan maksim cara ing dhata (3) dilandhesi karo anane tujuwan tutur yaiku tindak asertif awujud tuturan ngandharake. Bab kasebut kabukten saka wangsulane mitra tutur marangpanutur, ing ngendi wangsulan kasebut isine nyritakake kahanane saiki kang ora padha karo ing jaman mbiyen.

2) Wujud Panyimpangan Maksim Cara sajrone Animasi Humor Cak Ikin Culoboyo kanthi Tujuwan Tindak Dhirektif

Andharan lan jlentrehan ngenani wujud panyimpangan maksim cara kang dilandhesi karo tindak dhirektif dituduhake ing pacaturan ngisor iki.

(4) Pak Pulisi	: "hlo hlo tapi, Cak"
Pak Polisi	: "hlo hlo tapi, Cak"
Cak Ikin	: "bubar barisan jalan!"
Cak Ikin	: "bubar barisan jalan!"
Pak Pulisi	: "siyap"
Pak Polisi	: "siap"
- (Cak Ikin Culoboyo/ Cara Jitu Tolak Ditagih Utang Ala PSSI Sepak Bola Indonesia/28 Sep 2018)

Pethilan dhata (4) ing ndhwur mujudake pacaturan kang nyimpang saka prinsip kerjasama maksim cara. Bisa diarani mangkono jalaran ing dhata kasebut nuduhake pacaturan kang ambigu saengga nyimpang saka paugeran ing maksim cara. Ing dhata (4) kasebut para peserta tutur lagi ngrembug prekara utang. Kacaritakake Cak Ikin lagi nduwe utang ing Pak Pulisi. Nanging nalika ditagih, Cak Ikin durung bisa nyaur jalaran dheweke durung ana dhuwit lan nyeneni Pak Pulisi kasebut. Miturute Cak Ikin, anggone Pak Pulisi nagih utang kasebut malah nambah-nambahi beban

uripe wae lan marakake sirahe dadi ngelu. Mula ing kono Pak Pulisi ora trima lan omong *"hlo hlo tapi, Cak"* nanging omongan kasebut diwangsul dening Cak Ikin kaya mangkene *"bubar barisan jalan!!"* banjur Pak Pulisi awew wangsulan *"siyap"*.

Wedharan kang ana ing dhata kasebut mujudake wedharan kang ambigu lan ora cetha, saengga nyimpang saka apa kang dikarepake ing maksim cara yaiku para peserta tutur kudu awew wedharan kanthi cetha lan ora kena ambigu. Katitik saka wedharan kang ora cetha ing tuturane Pak Pulisi uga wangsulane Cak Ikin. Ing kono Pak Pulisi nuturake ukara *"hlo hlo tapi Cak"* saengga ndadekake tuturan kasebut ambigu banjur Cak Ikin kang nggunakake tembung bubar jalan ora liya ngongkon Pak Pulisi kanggo ngalih lan ora nagih utange. Saliyane iku panyimpangan maksim cara ing dhata (4) uga dilandhesi karo anane tujuwan tutur yaiku tindak dhirektif kanthi awujud tuturan ngarahake. Bab kasebut katitik saka wedharane Cak Ikin marang panutur kang ora liya ngongkon supaya Pak Pulisi kasebut ngalih lan ora nagih utange.

3) Wujud Panyimpangan Maksim Cara sajrone Animasi Humor Cak Ikin Culoboyo kanthi Tujuwan Tindak Ekspresif

Andharan lan jlentrehan ngenani wujud panyimpangan maksim cara kang dilandhesi karo tindak ekspresif dituduhake ing pacaturan ngisor iki.

(4) Dwoorrr.. Dwoorrr...	(Unine bom sing lagi mbledhak)
Culo	: "Hlo meletus maneh, Yo, bome!"
Culo	: "Hlo meletus lagi, Yo, bome!"

Boyo	: "ngawul iki telolise, wayah pasa-pasa wis apik gak dulinan melcon kok malah dulinan mbok-mbokane melcon"
Boyo	: "ngawur ini terorisnya, waktunya puasa sudah bagus tidak mainan petasan kok malah mainan induk-indukannya petasan"

(Cak Ikin Culoboyo/ Korban BOM Surabaya/18 Mei 2018)

Pethilan dhata (70) ing dhuwur mujudake pacaturan kang nyimpang saka prinsip kerjasama maksim cara. Bisa diarani mangkono jalaran ing dhata kasebut nuduhake pacaturan kang ambigu lan ora cetha sangga nyimpang saka paugerane maksim cara. Ing dhata (70) para peserta tutur ngrembug perkara bom. Kacaritakake ing Kutha Surabaya lagi padha geger karo anane bom kang disebar dening teroris. Bab kasebut uga nuwuhake rasa kwatir ing Cul lan Boyo. Nalikane kalorene lagi dolan duamdakan keprungu swara bom. Culo kang kaget banjur awedharan “*Hlo meletus maneh, Yo, bome!*”. Lan Boyo mangsuli kanthi wedharan kaya mangkene “ngawul iki telolise, wayah pasa-pasa wis apik gak dulinan melcon kok malah dulinan mbok-mbokane melcon”.

Wangsulan kang dituturake dening Boyo mujudake wangsulan kang ora cetha lan ambigu, jalaran ing kono dheweke omong “*mbok-mbokane melcon*” wedharan kasebut mujudake tuturan kang ambigu, lan ora cetha, ateges nyimpang saka apa kang dikarepake ing maksim cara yaiku kudu awedharan kanthi cetha lan ora kena ambigu. Saliyane iku panyimpangan maksim cara ing dhata (70) uga dilandhesi karo anane tujuwan tutur yaiku tindak ekspresif awujud tuturan ngluputake. Bab kasebut kabukten saka wedharane Boyo kang unine “ngawul iki telolise, wayah pasa-pasa wis apik gak dulinan melcon kok malah dulinan mbok-mbokane melcon”. Wedharan kasebut nduweni maksud kanggo maido para teroris kang lagi nyumet, nyebar bom saengga marakake rasa was-was tumrape masyarakat Kutha Surabaya.

Asile Panliten

Asile panliten iki isine ngenani (1) wujud basa aspek maksim cara sajrone Animasi humor Cak Ikin Culoboyo lan (2) panyimpangan maksim cara sajrone Animasi humor Cak Ikin Culoboyo. Adhedhasar panliten kang wis katindakake, ditemukake 75 tuturan ing animasi humor Cak Ikin Culoboyo kang ana sesambungane karo maksim cara. 75 tuturan kasebut digolongake dadi 29 tuturan kang laras marang maksim cara lan 46 tuturan kang nyimpang saka maksim cara.

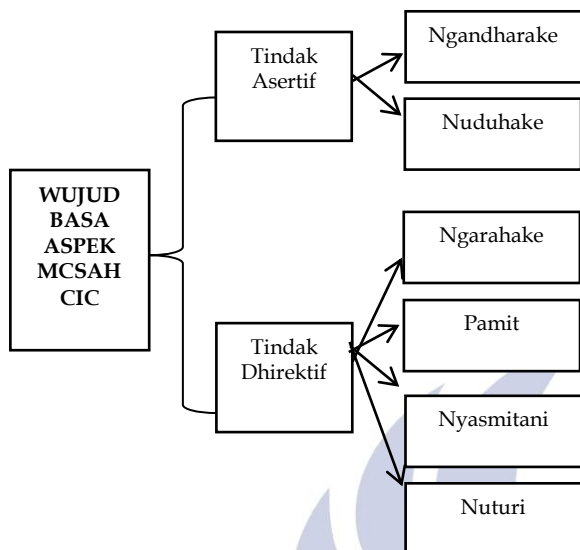
Kapisan, wujud basa aspek maksim cara sajrone animasi humor Cak Ikin Culoboyo dilandhesi karo saperangan tujuwan tutur kayata tindak asertif lan tindak dhirektif. Kaloro tujuwan

tutur kasebut mujudake tujuwan kang sipate informatif tumrap sutresnane. Jalaran ing adate, dhagelan utawa animasi humor saliyan kanggo nglipur uga kanggo sarana edhukatif tumrap sutresnane. Ateges bab-bab kang asipat informatif bisa kaandharake lumantar adicara humor utawa dhagelan. Tujuwan kang kaya mangkono kinandhut ing wujud basa kang laras marang maksim cara. Saka 29 tuturan kang laras kasusun saka tujuwan tindak asertif lan dhirektif. Tujuwan tindak asertif ditemukake ing jinis tuturan ngandharake lan nuduhake. Dene tujuwan tindak dhirektif ditemukake ing jinis tuturan ngarahake, pamit, nyasmitani lan nuturi.

Kapindhane, wujud panyimpangan basa aspek maksim cara dilandhesi karo saperangan tujuwan. 46 tuturan sajrone animasi humor Cak Ikin Culoboyo kang nyimpang saka maksim cara nduweni tujuwan utama yaiku kanggo nglipur utawa mbanyol. Ananging saliyan nduweni tujuwan utama, uga ditemukake saperangan tujuwan kanthi pawadan tartamtu ing animasi humor Cak Ikin Culoboyo, yaiku (1) tujuwan tindak asertif, (2) tujuwan tindak dhirektif, lan (3) tindak ekspresif.

Tujuwan tindak asertif kanthi pawadan panyimpangan arupa sambat/*complaining*, nuduhake, negesake, ngira-ira/ predhiktif lan ngandharake. Banjur tujuwan tindak dhirektif kanthi pawadan panyimpangan arupa ngarahake lan nyasmitani. Lan pungkasan, tujuwan tindak ekspresif kanthi pawadan panyimpangan arupa mbanyol, nyemoni, atur bela sungkawa, ngluputake, umuk/*boasting*, nampik, lan atur puji. Tujuwan-tujuwan tutur kasebut katindakake jalaran supaya bisa nglipur lan marakake para pamirsa ngguyu. Supaya cetha anggone ngerteni wujud-wujud basa aspek maksim cara lan panyimpangane sajrone animasi humor Cak Ikin Culoboyo kang wis diandhareke ing dhuwur, asile panliten kasebut uga disuguhake kanthi wujud bagan lan tabel ing sabanjure iki.

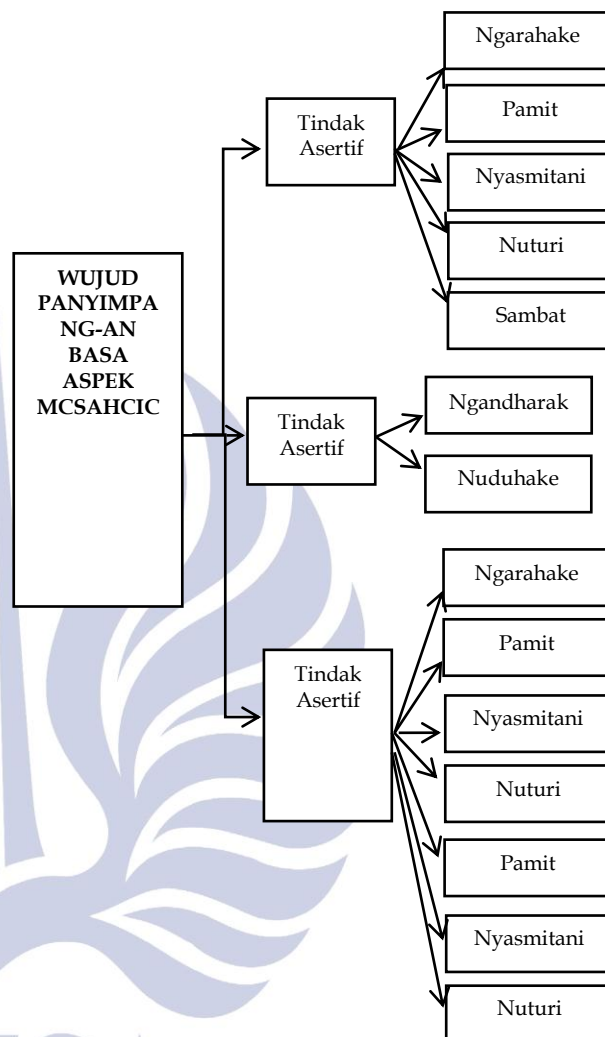
Bagan 4.1 Klasifikasi Wujud Basa Aspek Maksim Cara sajrone *Animasi* Humor Cak Ikin Culoboyo

Tabel 4.1 Frekuensi Wujud Basa Aspek Maksim Cara sajrone *Animasi* Humor Cak Ikin Culoboyo

No	Jinis Maksim	Tuj. Tutur	Jinis tuturan	Frek .	Jml.
1	Maksim Cara	1. Asertif	- Ngandharake	10	16
			- Nuduhake	6	
		2. Dhirek-tif	- Ngarahake	10	13
			- Pamit	1	
			- Nyasmitani	1	
			- Nuturi	1	
		3. Ekspresif	-	-	-
Jumlah				29	

Bagan 4.2 Klasifikasi Wujud Panyimpangan Basa Aspek Maksim Cara sajrone *Animasi* Humor Cak Ikin Culoboyo

Tabel 4.2 Frekuensi Wujud Panyimpangan Basa Aspek Maksim Cara sajrone *Animasi* Humor Cak Ikin Culoboyo

N o	Jinis Pany. Maksim	Tuj. Pany.	Jinis tuturan	Frek.	Jml.
1	Maksim Cara	1. Asertif	- Sambat/ Complaning	3	16
			- Nuduhake	10	
			- Negesake	7	
			- Ngira-ira/ Predhiktif	1	
			- Ngandharake	2	
		2. Dhirektif	- Ngarahake	1	13
			- Nyasmitani	3	

3. Ekspresif	-Mbanyol	8	17
	- Nyemoni	4	
	- Atur Bela Sungkaw a	1	
	- Ngluputake	1	
	- Umuk /Boasting	2	
	- Atur Puji	1	
Jumlah		46	

BAB V PANUTUP

Isine Bab V diperang dadi loro yaiku (1) dudutan lan (2) pamrayoga, diandharake ing ngisor iki.

Dudutan

Adhedhasar andharan saka asile panliten lan analisis dhata ngenani wujud basa aspek maksim cara uga panyimpangane ing *animasi* humor Cak Ikin Culoboyo, bisa dijupuk dudutan kaya ing ngisor iki.

- 1) Pacaturan sajrone vidheo *animasi* Cak Ikin Culoboyo kang ana ing aplikasi *youtube* ngandhut salah sijine maksim kerjasama yaiku maksim cara. Wujud basa kang ana sesambungane karo maksim cara diperang dadi rong bageyan, yaiku (1) wujud basa aspek maksim cara sajrone *animasi* humor Cak Ikin Culoboyo lan (2) wujud panyimpangan basa aspek maksim cara sajrone *animasi* humor Cak Ikin Culoboyo. Saka rong perangan kasebut, kang luwih akeh ditemukake, yaiku wujud panyimpangan basa kang kabukten karo anane 46 tuturan kang nyimpang saka maksim cara. Dene wujud basa kang laras marang aspek maksim cara cacahé ana 29 tuturan. Anane panyimpangan kang luwih akeh tinimbang tuturan kang laras mratandhakake yen pacaturan kang dumadi ing *animasi* humor Cak Ikin Culoboyo luwih akeh nyimpang saka paugerane prinsip kerjasama maksim cara. Bab kasebut dianggep umum jalaran kedaden ing pacaturane para dhagelan amrih bisa nuwuhake humor lan banyolan.

- 2) Anane wujud basa aspek maksim cara lan panyimpangane ing *animasi* humor Cak Ikin Culoboyo uga dilandhesi karo saperangan tujuwan tutur, yaiku (1) tujuwan tindak asertif, (2) tujuwan tindak dhirektif, lan (3) tujuwan tindak ekspresif. Ing pacaturane para paraga *animasi* Cak Ikin Culoboyo, kang laras marang maksim cara dilandhesi karo rong jinis tujuwan tutur, yaiku (1) tindak asertif (arupa tuturan: ngandharake lan nuduhake) lan (2) tindak dhirektif (arupa tuturan: ngarahake, pamit, nyasmitani lan nuturi). Dene ing pacaturane para paraga *animasi* Cak Ikin Culoboyo kang nyimpang saka maksim cara dilandhesi karo telung tujuwan tutur, yaiku (1) tindak asertif (arupa tuturan: sambat/*complaining*, nuduhake, negesake, ngira-ira/*predhiktif* lan ngandharake), (2) tindak dhirektif (arupa tuturan: ngarahake lan nyasmitani), lan (3) tindak ekspresif (arupa tuturan: mbanyol, nyemoni, atur bela sungkawa, ngluputake, umuk/*boasting*, nampik, lan atur puji). Wujud pacaturan kang laras lan nyimpang saka maksim cara kasebut dituwuhake karo anane tujuwan-tujuwan tartamtu saka peserta tutur jalaran anane konteks lan pamawas bebarengan kang diduweni dening peserta tutur. Saliyane iku, uga ana faktor liya kang menehi pangaruh tumrap laras orane tuturan ing maksim cara, yaiku faktor raket orane panutur lan mitra tuturé.

Pamrayoga

Sesambungan karo akehe wujud basa kang nyimpang saka prinsip kerjasama maksim cara ing *animasi* humor Cak Ikin Culoboyo, uga adhedhasar saka jlentrehan ing sub bab dudutan, panliti bisa awèh pamaryoga kaya mangkene.

- 1) Prayogane kanggo para peserta tutur luwih wigati marang prinsip kerjasama maksim cara uga maksim-maksim liyane, supaya pacaturan bisa lumaku kanthi gancar lan cundhuk karo paugerane maksim cara kasebut.
- 2) Panliten iki mung winates nintingi babagan maksim cara lan tujuwan tuturé saka wujud lan panyimpangane basa, saengga bisa diajap yen panliten ngenani tujuwan lan wujud prinsip kerjasama bisa dionceki lan ditintingi kanthi luwih jeru ing panliten sabanjure.

KAPUSTAKAN

- Aditya. 2009. *Trik Dahsyat Menjadi Animator 3D Andal*. Yogyakarta: Penerbit Andi.
- Aliah, Yoce. 2014. *Analisis Wacana Kritis dalam Mulltiperspektif*. Bandung: Refika Aditama.
- Basir, Udjang, Pr. 2010. *Pengantar Kajian Tindak Berbahasa, Konsep, Teori, Model Pendekatan & Fakta Bahasa*. Surabaya: Bintang.
- Cutting, Joan. 2002. *Pragmatics and Discourse*. London and New York: Routledge
- Chaer, Abdul. 2012. *Linguistik Umum*. Jakarta: Rineka Cipta.
- Dardjowidjojo, Soejono. 2003. *Psikolinguistik: Pemahaman Bahasa Manusia*. Jakarta: Yayasan Obor Indonesia.
- Djalle, Z. G. 2007. *The Making 3D Animation Movie*. Jakarta: Penerbit Gramedia.
- De Saussure, Ferdinand. 1993. *Pengantar Linguistik Umum*. (terj. Rahayu. S. Hidayat). Yogyakarta: Gadjah Mada University Press.
- Ibrahim, Abd. Syukur. 1993. *Kajian Tindak Tutur*. Surabaya: Usaha Nasional.
- Kartomihardjo, Soeseno. 1992. *Analisis Wacana dan Penerapannya*. Malang: IKIP.
- Leech, Geoffrey. 2011. *Prinsip-Prinsip Pragmatik*. Jakarta: Universitas Indonesia.
- Levinson, Stephen C.. 1983. *Pragmatic*. London: Cambridge: University Press.
- Lubis, A. Hamid Hasan. 2011. *Analisis Wacana Pragmatik*. Jakarta: Angkasa.
- Nababan, PWJ. 1993. *Sosiolinguistik: Suatu Prngantar*. Jakarta: Gramedia.
- Nadar, F.X. 2009. *Pragmatik & Penelitian Pragmatik*. Yogyakarta: Graha Ilmu.
- Nurgiyantoro, B. 2009. *Penilaian Pengajaran Bahasa dan Sastra*. Yogyakarta: BPFE.
- Mahsun, 2013. *Metode Penelitian Bahasa Tahapan Strategi, Metode, dan Tekniknya*. Jakarta: Raja Grafindo Persada.
- Muhammad, Arni. 2004. *Komunikasi Organisasi*. Jakarta: Bumi Aksara.
- Mulyana, Dedy. 2014. *Ilmu Komunikasi: Suatu Pengantar*. Cetakan ke 18. Bandung: PT. Remaja Rosdakarya.
- Parera, Jos Daniel. 2009. *Dasar-dasar Analisis Sintaksis*. Jakarta: Erlangga.
- Prayitno, Harun Joko. 2011. *Kesantunan Pragmatik: Studi Pemakaian Tindak Direktif di Kalangan Anak SD Berbudaya Jawa*. Surakarta: Muhammadiyah University Press.
- Purwo, Bambang Kaswanti. 1990. *Pragmatik dan Pengajaran Bahasa: Menyibak Kurikulum 1984*. Yogyakarta: Kanskus.
- Rahardi, Kunjana. 2005. *Pragmatik Kesantunan Imperatif Bahasa Indonesia*. Jakarta: Erlangga
- Rani, Abdul dkk. 2006. *Analisis Wacana: Sebuah Kajian Bahasa dalam Pemakaian*. Malang: Banyumedia Publishing.
- Rohmadi, Muhammad. 2004. *Pragmatik (Teori dan Analisis)*. Surabaya: Yuma Pustaka
- Rustono, 1999. *Pokok-pokok Pragmatik*. Semarang: CV IKIP Semarang Press.
- Sudaryanto. 1993. *Metode dan Analisis Bahasa*. Yogyakarta: Duta Wacana.
- Sugiyono. 2012. *Metode Penelitian Kuantitatif, Kualitatif dan R & D*. Bandung: Alfabeta.
- Sumarta, Wayan Ardi lan Widodo, Mulyanto. 2016. *Prinsi Percakapan (Pengantar Pemahaman Santu Berbahasa)*. Yogyakarta: Textium
- Suyanto, M & Aryanto Yuniawan. 2006. *Merancang Film Kartun Kelas Dunia*. Yogyakarta : Andi Offsite.
- Vega, Wendy (Edhitor). 2004. *The Making of Animation: Homeland*. Bandung: Mengindo Tunggal Sejahtera.
- Verhaar, J.V.M. 2006. *Asas-asas Linguistik*. Yogyakarta: Gajah Mada University Press
- Wijana, I Dewa Putu. 1996. *Dasar-dasar Pragmatik*. Bandung: Sinar Baru.

Wijana, I Dewa Putu, dan Rohmadi Muhammad. 2011. *Analisis Wacana Pragmatik*. Surakarta: Yuma Pustaka.

Yule, Goerge. 2014. *Pragmatik*. Terjemahan Indah Fajar Wahyuni. Yogyakarta: Pustaka Pelajar.

KAMUS

Departemen Pendidikan Nasional. 2008. *Kamus Besar Bahasa Indonesia Pusat Bahasa*. Jakarta: PT Gramedia Pustaka Utama.

Kridalaksana, Harimurti. 1982. *Kamus Linguistik*. Jakarta: PT Gramedia.

JURNAL

Abdurrahman, A. (2011). "Pragmatik: Konsep Dasar Memahami Konteks Tuturan". *Artikel* (Online). Fakultas Humaniora dan Budaya: Universitas Islam Negeri (UIN) Malang. (https://www.researchgate.net/publication/283403378_PRAGMATIK_KONSEP_DASAR_MEMAHAMI_KONTEKS_TUTURAN diakses 23 Januari 2019)

Maryati, Sri. (2012). "Penyimpangan Prinsip Kerja Sama dan Prinsip Kesopanan dalam Acara Humor Dhagelan Basiyo (Suatu Kajian Pragmatik). *Skripsi* (Online). Fakultas Bahasa dan Seni, Universitas Negeri Semarang, (<http://lib.unnes.ac.id/232020/3214270104-S.pdf>, diunduh 28 November 2018)

Sianipar, Aritas Puica. (2010). "Pemanfaatan Youtube di Kalangan Mahasiswa (Studi Penggunaan Youtube di Kalangan Mahasiswa Ilmu Komunikasi FISIP USU Medan dengan Pendekatan Use and Gratification)". *Artikel* (Online). (<https://jurnal.usu.ac.id/index.php/flow/article/download/9930/4418> Diunduh 28 November 2018)

Surana, I Dewa Putu Wijana, S. U. M. A., & Poedjosoedarmo, S. (2015). *Variasi Bahasa dalam Stiker Humor* (Doctoral dissertation, Universitas Gadjah Mada). (online). (http://etd.repository.ugm.ac.id/index.php?mod=boox_detail&sub=BooxDetail&act=view&typ=htmlext&buku_id=87892&obyek_id=4&unitid=&jenis_id= Diakses 19 Maret 2019)

SKRIPSI

Adinda & Adjie (2011). "Film Animasi 2d Berbasis 3d Menggunakan Teknik Cell Shading

Berjudul The Postman Story". *Tugas Akhir*. Surabaya: Stikom.

Gumelar, Enjang. "Pelanggaran Prinsip Kerja Sama Grice dalam Pertuturan Interaksional Gigolo di Surabaya". *Skripsi*. Fakultas Bahasa dan Seni: Universitas Negeri Surabaya.

Safitri, Intan Nur Cahya. 2017. "Maksim Kerjasama dan Penyimpangan Maksim Kerjasama sajrone Pacaturan Mahasiswa kang Kos ing Babatan Surabaya. *Skripsi*. Fakultas Bahasa dan Seni. Universitas Negeri Surabaya: Universitas Negeri Surabaya

Sari, Putri Novita. 2016. "Basa Humor sajrone Kaos Cak Cuk Surabaya (Tintingan Pragmatik). *Skripsi*. Fakultas Bahasa dan Seni. Universitas Negeri Surabaya: Universitas Negeri Surabaya.

Wahyuni. 2016. "Implikatur Pacaturan dan Pelanggaran Maksim Kerjasama sajrone Tetakonan ing Grup Sumbangsih". *Skripsi*. Fakultas Bahasa dan Seni. Universitas Negeri Surabaya: Universitas Negeri Surabaya

Wulandari. 2016. "Maksim Kerjasama sajrone Basa Humor Gelanggang Remaja Panjekar Semangat Taun 2013". *Skripsi*. Fakultas Bahasa dan Seni. Universitas Negeri Surabaya: Universitas Negeri Surabaya.

WEBSITE

(<http://m.bisnis.com.cdn.ampproject.org>, diakses 6 November 2018)

(www.ucl.ac.uk/lis/studypacks/Grice-Logic.pdf diakses 24 November 2018)

(<https://id.scribd.com/document/329495204/metopel> diakses 25 Januari 2019)

(<http://dyanrch.weebly.com> diakses 16 April 2019).

LINK YOUTUBE

(<https://youtu.be/dHbwK3PqctM> diakses 14 November 2018)

(<https://youtu.be/E71QRxAjHBI> diakses 14 November 2018)

(https://youtu.be/sTSP2qp_088 diakses 14 November 2018)

https://youtu.be/VwGKJ7dtPTM	diakses	14	https://youtu.be/YvuXZRcxaXw	diakses	18
November 2018)			November 2018)		
https://youtu.be/vLwXDuHSjbg	diakses	14	https://youtu.be/fZeSlpq4I6U	diakses	18
November 2018)			November 2018)		
https://youtu.be/UovPYDhgaJs	diakses	15			
November 2018)					
https://youtu.be/K_ITN-LxA5Y	diakses	15			
November 2018)					
https://youtu.be/bmqem2FhRs0	diakses	15			
November 2018)					
https://youtu.be/Nv_UrT5JKj0	diakses	15			
November 2018)					
https://youtu.be/wlZCvzF8NqA	diakses	15			
November 2018)					
https://youtu.be/IXCVxXAU0_w	diakses	16			
November 2018)					
https://youtu.be/_S-f1xi806s	diakses	16			
November 2018)					
https://youtu.be/OqTyqKErPm4	diakses	16			
November 2018)					
https://youtu.be/_qKAZeWt3IU	diakses	16			
November 2018)					
https://youtu.be/4nGBB0QSgwI	diakses	16			
November 2018)					
https://youtu.be/P5VADvOtG1E	diakses	17			
November 2018)					
https://youtu.be/-5t_qsewy28	diakses	17			
November 2018)					
https://youtu.be/O1Kij_58GjA	diakses	17			
November 2018)					
https://youtu.be/I0wAXPx0gx0	diakses	17			
November 2018)					
https://youtu.be/VgLM_oHMin4	diakses	18			
November 2018)					
https://youtu.be/RPbQ73kFW04	diakses	18			
November 2018)					